

Příprava Strategie vzdělávání 2020 – co bude následovat?

Na začátku roku 2013 zahájilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy rozsáhlou veřejnou debatu v rámci přípravy Strategie vzdělávání 2020 určené pro všechny stupně školství. Již několik měsíců před tím byl připravován výchozí dokument, který měl být v následujících měsících podrobně diskutován s odbornou veřejností. Zahajovací konference se konala 17.1.2013 a směřovala nejprve k otázce, proč potřebujeme novou obecnou strategii pro české školství; následně byly představeny základní směry a tematiky obsažené ve výchozím dokumentu.

Konferenci zahájil ministr školství, mládeže a tělovýchovy Petr Fiala, který na obecné rovině podpořil myšlenku, že je potřebná společná a dlouhodobá strategie, která bude konsensuálně přijata odbornou veřejností, neboť nestabilní politické prostředí nemožňuje nejen dlouhodobé vize formulovat, ale především je uvádět do praxe. Podrobněji zmapoval vývoj české vzdělávací politiky za posledních deset let 1. náměstek ministra Jiří Nantl, který na základě přehledu domácích i mezinárodních trendů došel k závěru, že se u nás postupně vytratilo vědomí souvislostí vzdělávací soustavy jako celku. Vzdělávací politika je zaměřována s politickými dokumenty a legislativními akty, jichž vznikla celá řada k partikulárním oblastem vzdělávání, nejsou

však v naprosté většině dostatečně implementovány. Proto ministerstvo přistoupilo ke zmapování všech strategických dokumentů dotýkajících se školství a za základ pro poučení a přípravu Strategie vzalo tzv. Bílou knihu z roku 2001. Cíl Strategie tak má být trojí. Za prvé, poskytnout strategický rámec vzdělávací politiky (ve vztahu k Dlouhodobým záměrům ministerstva a k ostatním veřejným politikám). Za druhé, být východiskem pro několik kurikulárních dokumentů, jako je Národní program vzdělávání nebo Národní kvalifikační rámec vysokého školství. Za třetí by měla Strategie formovat veřejnou debatu o vzdělávání a tím napomoci ke sdílení pojmů a představ o funkci a vývoji vzdělávání ve společnosti.

Poté Jiří Nantl představil pět hlavních směrů Strategie, pomocí nichž se ministerstvo bude snažit veřejnou debatu strukturovat. Jde za prvé o prestiž a relevanci škol, dále o odstranění slabých míst vzdělávacího systému, o standardy jako předpoklad kvality, o roli a přípravu učitelů a konečně o strategické řízení vzdělávacího systému.

V dalším bodu programu nejprve představil Paulo Santiago pohled OECD na hlavní silné stránky a výzvy českého školství. Ve třech blocích, zaměřených na nižší školství, vysoké školství a rovnost ve vzdělávání popsal celou řadu pozitivních trendů, současně však také kritizoval mnoho aspektů, které v českém školství naznačují rizikový vývoj.

V oblasti vysokého školství ocenil, že se podařilo zajistit rapidní nárůst počtu studujících vstupujících do systému, vyzdvihl také, že došlo k jisté míře diverzifikace a že rámec pro řízení vysokého školství zahrnuje autonomii vysokoškolských institucí, jasnou pozici Akreditační komise a zapojení vnějších aktérů pomocí konzultačních orgánů. Pozitivně také ohodnotil systém financování, který kombinuje normativní financování a financování podle výkonu, a zmínil také úspěšné posílení role vysokých škol ve výzkumu. Naopak kritizoval to, že je akademické prostředí příliš uzavřené vůči společnosti a ekonomice, že je diferenciací dosud omezená, zvláště v univerzitním sektoru, a že je finanční udržitelnost ohrožena vzhledem k tomu, že se absolventi nijak nepodílí na financích plynoucích do vysokého školství. V oblasti řízení institucí pak poukázal na to, že extenzivní autonomie institucí omezuje možnosti implementace systémových politik, že je role rektorů a děkanů příliš omezená demokratickými mechanismy řízení a že role vnějších aktérů ve vnitřním řízení vysokých škol téměř chybí. Nakonec zmínil to, že je akademický pracovní trh velmi uzavřený, málo konkurenční a že i akademická mobilita je omezená. Na tomto základě pak navrhl možnosti pro politická řešení. Podle něj by měly být nově uvedeny v soulad priority společnosti, reprezentované vládní politikou, a priority institucí. Dále by měly

být změněny vnitřní mechanismy řízení tak, aby posílily strategické vedení a roli vnějších aktérů. České vysoké školství pak podle něj potřebuje hlubší diverzifikaci, včetně integrování části vyššího odborného školství do vysokého školství. Současně je však potřeba posílit relevanci vzdělávací nabídky důrazem na odborně orientované vzdělávání, vazbami na pracovní trh a v neposlední řadě větším zapojením zájmu a volby studujících při přípravě studijních programů. V návaznosti na předchozí kritiku pak Santiago poukázal na to, že větší zapojení soukromých zdrojů ve financování bude nezbytné za současného zavedení komplexní finanční podpory studujícím. V posledním bloku pak Paolo Santiago upozornil, že otázka rovnosti ve vzdělávání je v ČR velmi podceňována; existuje velká sociální selektivita a nerovnost v přístupu ke vzdělávání, politiky předcházení nerovnostem jsou velmi omezené a dokonce chybí základní informační báze o znevýhodnění určitých skupin studujících.

Po panelové diskusi, která naznačila různé pohledy na rozvoj vzdělávání v ČR z pohledu expertního i z pohledu zaměstnavatelů, představil Petr Černíkovský (MŠMT) harmonogram přípravy Strategie a formu veřejné konzultace, která by měla probíhat v prvním pololetí roku 2013. Na základě jednání u kulatých stolů k jednotlivým problematikám by měly vzniknout podkladové dokumenty,

kteřá by po té měly během letních měsíců sloužit k vypracování textu Strategie. Ten má být dále konzultován v výborech Poslanecké sněmovny a Senátu ČR a následně předložen vládě ke schválení do konce roku 2013.

V době, kdy tuto zprávu odevzdáváme do tisku, MŠMT oficiálně ukončilo veřejnou fázi projednávání dokumentu s tím, že plánované kulaté stoly proběhly podle harmonogramu a vyvolaly značný zájem odborné i široké veřejnosti. Ve spolupráci s obecně prospěšnou společností EDUin, která ve stejné době organizovala svou kampaň „Česko mluví o vzdělávání“, došlo k celé řadě debat o dílčích problémech vzdělávací soustavy, ale také o šancích na realizaci strategického výhledu v takto ambiciózní podobě. MŠMT identifikovalo na základě

těchto konzultací tři silná témata, která nejvíce rezonovala mezi jejími účastníky: cíle vzdělávání a jejich vymezení, vzdělávání orientované na žáka, budování kapacit pro lepší řízení vzdělávacího systému. V těchto oblastech pak MŠMT konstatovalo dosažení konsensu a označuje je tak jako nezbytný základ pro přípravu samotné strategie.

Dosavadní proces veřejné konzultace vnesl bezpochyby úspěšně do debat o vzdělávání v ČR dlouhodobý pohled a obrátil pozornost k obecným otázkám cílů a organizace veřejného vzdělávání. Je však nutno dodat, že aktuální politický vývoj opět klade k procesu schvalování a především budoucí implementace Strategie vzdělávání 2020 velký otazník.

Karel Šima